

**EL PARTIT
“EXTREMA IZQUIERDA FEDERAL”**

Isidre Molas

Universitat Autònoma de Barcelona

WP núm. 174
Institut de Ciències Polítiques i Socials

Barcelona, 1999

L'Institut de Ciències Polítiques i Socials fou creat l'any 1988 com un consorci entre la Universitat Autònoma de Barcelona i la Diputació de Barcelona. L'Institut està adscrit a la Universitat Autònoma de Barcelona.

“Working Papers” publica treballs en elaboració, amb l'objectiu de facilitar-ne la discussió científica. L'ur inclusió en aquesta sèrie no limita una publicació ulterior per part de l'autor, que conserva la integritat dels seus drets. Aquest treball no pot ser reproduït sense el permís del seu autor.

© Isidre Molas

Disseny: Toni Viaplana

Impremta: A.bis

c/ Leiva, 3, baixos. 08014 Barcelona

ISSN: 1133-8962

DL: B-50.276-99

Durant les primeres dècades del segle XX el moviment republicà federal espanyol visqué un procés lent i progressiu de transformació. Aquell corrent vuitcentista, amarat de radicalisme social, que comptava amb una base popular "intransigent", que tenia unes fronteres ideològiques fluïdes amb el socialisme llibertari i que posseïa una audiència important dins la classe obrera, derivà vers actituds més moderades. D'altra banda el pes relatiu del federalisme dins el món republicà havia minvat, degut en part al creixement de les classes mitjanes urbanes i a la influència del republicanisme francès. Finalment l'estructuració del moviment obrer com a força autònoma li havia llevat l'audiència que a l'inici havia tingut dins d'aquest sector. Aquests fets expliquen en bona mesura l'esmussament del radicalisme polític i social del federalisme i, al mateix temps, la pèrdua del seu predomini dins del republicanisme català.

El Partit Federal no havia assimilat les necessitats programàtiques i organitzatives del nou segle i de la nova societat. Seguia aferrat al Programa del 1894, sense afrontar els problemes de l'atomització i de la indisciplina. Vivia submergit en un constant teixir i destèixer organitzatiu. Subsistia en la custòdia gelosa del culte a Pi i Margall i de les essències republicanes, en el record de glòries passades, en la pràctica del verb encès i de la polèmica interna, en la confiança de seguir essent el gran partit, integèrrim en la doctrina i en l'actuació personal, que pouava la seva força de la història i dels principis, però no arribà a segregar líders de primer rengle, no adoptà formes modernes d'organització i no adaptà el seu projecte a una societat marcada pels conflictes moderns de classe.

En els primers anys del segle, el federalisme català, que havia nodrit el conjunt de l'esquerra catalana tot debilitant-se, a més a més havia estat present en els diversos intents d'estructurar-la: des de la Unió Federal Nacionalista Republicana al Partit Radical, des del Partit Republicà Català a la C.N.T., a vegades a títol individual o a partir d'una escissió, a vegades en el marc d'aliances republicanes, més o menys efímeres, a vegades gràcies a la disciplina relaxada de les entitats locals. Malgrat tot, el Partit Federal seguia mantenint una sòlida i desigual presència, que el feien un partit localment viu. S'havia adaptat bé al marc municipal, i en algunes zones al de partit judicial (o de circumscripció electoral). Situat dins de l'esquerra del republicanisme, comptava amb una afiliació popular i obrera i mantenia relacions de proximitat amb l'anarcosindicalisme. Al capdavant tots dos compartien el tronc ideològic del pensament de Pi i Margall i la seva gent solia conviure en els mateixos ambients.

A finals de la Dictadura de Primo de Rivera el Partit Federal¹, encara que subsistia en molts municipis o comarques, no comptava amb una organització catalana o provincial travada i eficient. En aquest nivell tenia una lentitud de moviments i una manca de resolució política que disfressava amb discussions permanents i amb la convocatòria de reunions que acabaven amb l'ajornament de qualsevol decisió. Incorporat a l'Aliança Republicana com a parent pobre, aixoplugat sota l'ala protectora del Partit Radical, vivia resclosit dins els seus locals. Havia deixat d'ésser ja un punt de referència en la vida política general: semblava un seguidor resignat de criteris aliens. El perill de consumpció era latent. Després de sortir de l'Aliança el 1929 la sobtada i intensa politització de la joventut, produïda a partir de 1930, acarà el federalisme amb el repte de renovar-se, si no volia morir de vell embolcallat en la seva litúrgia i en els records de les glòries d'altre temps.

Es explicable, doncs, que el triomf d'Eduardo Barriobero en l'Assemblea Nacional de 25 d'agost del 1930 fos un fet molt més important, i polèmic, que un simple relleu de persones en la direcció del Partit Federal. Significava capgirar-lo i llançar-lo vers una aventura imprevisible: fer-ne un partit revolucionari, o com en deien els seus crítics, un partit de classe. Expressava la voluntat de negar-se a anar a remolc del Partit Radical i el propòsit de redonar al federalisme l'orientació vuitcentista, tot cercant una aliança social entre els treballadors i la petita burgesia, i l'obertura d'una dinàmica que el situés en l'onada antimonàrquica en connexió amb l'espontani i descordat esperit revolucionari republicà i social. La nova direcció espanyola trencà amb el to mansoi i passiu del seguidisme, que havia marcat els darrers anys de la vida del Partit, i el situà en una actitud clarament enfrontada amb els sectors federals partidaris de la unitat republicana. L'activisme social i polític, el to obrerista, la revisió programàtica i la connexió amb l'anarcosindicalisme per tal d'esdevenir el Partit de la revolució social, foren els objectius que els nous dirigents fixaren per donar uns nous horitzons al federalisme.

A Catalunya abans del 14 d'abril del 1931 el moviment renovador i esquerrista impulsat per Barriobero només comptava amb l'ariet de les Joventuts de Barcelona, dirigides per Abel Velilla, però tenia a favor el ferment antimonàrquic que alimentava el moment polític. El procés de renovació no seria ni fàcil, ni simple. No tenia líders provats i tampoc no tenia estructures sòlides. I, a més a més, comptava amb la negativa rotunda dels comitès i centres federals existents a acceptar la nova orientació. Aquest sector representat per Enric B. de Quirós i Joan Candal, en connexió amb els federals de Madrid, s'oposà de manera neta al nou Comitè Nacional.

La pugna oberta entre els dos grups havia començat tot just després d'haver estat elegida la nova direcció espanyola. Aquesta convocà una Assemblea Nacional a Barcelona, en el Centre Republicà Democràtic Federalista del Poble Nou, que fou boicotejada per gairebé totes les entitats federals catalanes. Uns i altres mantingueren un pols fins a la convocatòria de les eleccions municipals del 12 d'abril del 1931. Només aleshores s'alleugerí la tensió entre tots dos sectors. Les organitzacions locals imposaren el seu criteri possibilista de confluència republicana i participaren en elles en el marc de coalicions republicanes. La flexibilitat de les aliances locals, que no eren competència del Comitè Nacional, i la voluntat de reunir al màxim tots els sectors antimonàrquics ajornaren el debat entre "revolucionaris" i "governamentals", que tenia des de l'inici un to cismàtic.

Però la proclamació de la II República donà un gir al tema. El desorganitzat i marginal Partit Federal, o bé s'incorporava plenament a la cua del republicanisme o bé es llençava amb gosadia a l'estratègia de prolongació de la revolució democràtica. En qualsevol cas, necessitava consolidar-se a Barcelona, per tal d'aspirar a mantenir la xarxa comarcal. El Comitè Nacional no podia deixar passar l'ocasió per imposar els seus criteris. A Catalunya, malgrat la presència en moltes comarques, el Partit Federal era un partit esmorteït i desorganitzat, sense direcció.

Els partits republicans triomfants havien pres impuls i començaven d'articular el microcosmos del republicanisme local. Els nuclis locals federals, entre el radicalisme dels uns i la passivitat dels altres, cercaren la seva pròpia via per a mantenir-se i connectaren amb els partits republicans que creixien amb el nou context, tots ells dotats de voluntat o de retòrica federal, però més moderns, amb lideratge i amb una major perspectiva del combat polític real. L'orientació esquerranista de Barriobero contribuiria a aguditzar més la crisi del

federalisme català. I tot plegat accelerà la dispersió de les entitats locals federals. Els grups més importants, sense generar discussions teòriques, abandonaren el partit: els de Girona, Figueres, Vilanova o Mataró (com molts de Barcelona) s'orientaren vers Esquerra Republicana; els de Tarragona ho feren vers el Partit Republicà Radical Socialista de Marcel·lí Domingo. Els nuclis que subsistiren dins l'òrbita del Partit Federal es dedicaren a una intensa i tenaç activitat d'enfrontaments, de projectes de reorganització i d'unificació, al voltant de dues orientacions estratègiques contraposades: la "governamental" procliu a la unitat republicana i a l'aliança amb el Partit Radical i la "revolucionària", partidària de la construcció del Partit republicà de la revolució social. La pugna entre aquestes dues tendències seguiria durant la República, com a mínim fins el 1938.

A Catalunya aquesta divisió es concretà en una gamma més àmplia de matisos, que farà del reduït espai del federalisme català dels anys trenta (en especial del barceloní) un mosaic de sigles i d'organitzacions, que només tardanament tendiran a simplificar-se. Aquest treball pretén de descriure els esforços d'alguns sectors federals per construir un força política d'extrema esquerra federal, entesa com avantguarda revolucionària, tant política com social. L'actuació d'aquests grups, que seguien a alguns dels diputats coneguts com "jabalís", es centrà a la ciutat de Barcelona. Per bé que es connecten amb el marc més ampli de la reorganització i les batalles internes dels dos grans sectors que, en pugna oberta, es mantenen dins del Partit Republicà Democràtic Federal, només ens referirem a aquest quan sigui indispensable.

1. L'ORGANITZACIÓ DEL MOVIMENT DE L'EXTREMA ESQUERRA FEDERAL

Les eleccions a Corts constituents de 28 de juny del 1931 ho posaria tot sobre la taula per primera vegada de forma oberta. Espontàniament la majoria dels federals tendien a acoblar-se en candidatures d'aliança republicana, però la direcció espanyola del Partit es llençà a aplicar l'orientació revolucionària. El resultat fou que cadascun anà pel seu compte, i Catalunya no fou una excepció. A Tarragona i a Girona els federals s'incorporaren a la coalició republicana. A la ciutat de Barcelona, Esquerra Republicana de Catalunya inclogué candidats federals en la seva llista (Ramón Franco i Angel Samblancat) i el Partit Radical incorporà Joaquín Pi y Arsuaga, nom il·lustre dels federals. A la província uns s'orientaren a l'aliança republicana sota les ales de l'Esquerra i d'altres es decantaren vers el Partit Radical (que presentà com a candidat a Josep M. Pou i Sabater).

La Junta Municipal de Barcelona, esquinqada entre els dos corrents federals, resultava inoperant per dirigir la nova etapa. La direcció federal espanyola havia estat impulsant la coincidència de sectors revolucionaris en un moviment més ampli que el partit organitzat, que s'assentava en la conversió "política" de la direcció anarcosindicalista. Era el moment per vertebrar el moviment. Així animà la presentació d'una llista afecta en un intent d'integrar sectors cenetistes i sectors no afiliats als centres tradicionals, i de fer del Partit Federal el partit de la revolució social. Els sectors més extrems del federalisme barceloní cercaren la connexió amb l'esperit revolucionari, com alçaprem per generar un moviment d'opinió amb el qual capgirar el partit i consolidar el triomf de les seves actituds a partir de l'opinió electoral. El resultat fou la presentació d'una candidatura, confeccionada al marge dels òrgans regulars, en oposició amb un sector important del partit.

Proclamada ja la República, el 22 de maig de 1931 s'havia constituït el "Círculo Republicano Federal del distrito V" que es presentava com a impulsor de la tendència esquerrana defensada per Barriobero². Al seu davant hi havia el metge Ferran Rosell Jané i, sobre tot, l'advocat i exmilitar Antonio Jiménez Jiménez, que

procedia del sector de militars revolucionaris format a finals de la dictadura: el capità Alejandro Sancho, ja mort, Eduardo Medrano, Salvador Sediles, Ramón Franco, Juan Perea, Francisco Galán, José García Miranda. Aquest grup s'havia llençat a la política i molts ho feren dins del federalisme en relació amb ambients anarcosindicalistes, amb qui tenien el projecte de connectar establement (en un sentit semblant al que havia passat a Sabadell, on Simó Piera s'havia incorporat al Partit Federal). La nova entitat, a diferència de les antigues, s'estructurà en seccions destinades a enquadrar l'activisme desplegable en aquesta orientació³. A partir dels esforços de Velilla, líder de les Joventuts, de diverses entitats de nova creació i, en especial, d'aquest Círculo els federals esquerrans impulsaren una llista federal a la ciutat de Barcelona al marge de la Junta Municipal, que no presentà candidatura quan els "revolucionaris" decidiren concórrer a les eleccions pel seu compte. Així, mentre un sector federal defensà la llista impulsada per Barriobero amb Jiménez i Sediles, d'altres recomanaren obertament votar Esquerra Republicana o el Partit Radical⁴.

Com a resultat de les eleccions de juny quedaren encara uns escons vacants, fet que motivà la celebració d'unes eleccions complementàries el 12 de juliol de 1931 a la ciutat i a la circumscripció provincial de Barcelona, les quals foren una nova ocasió per vertebrar el nucli de l'esquerra federal. La Lliga i el Partit Radical s'havien retret i ERC s'abstenia de presentar candidats. Els federals haurien de competir només amb el Partit Catalanista Republicà i el Bloc Obrer i Camperol, i podien aspirar a guanyar amb l'ajut del difús electorat esquerrà i la benevolència de la direcció d'Esquerra Republicana. Novament es llançaren a l'arena a Barcelona amb Antonio Jiménez com a candidat. Les circumstàncies ara eren diferents. Els federals més extrems havien cercat l'acord amb alguns sectors que abans s'havien marginat⁵; però al mateix temps diversos nuclis se'n desmarcaren i presentaren candidat a Eduardo Medrano. Així, el moviment revolucionari federal, que gaudia d'una elevada autonomia d'actuació, es dividí i el sector fidel a Velilla i Medrano no volgué seguir al tàndem Jiménez-Sediles. A la província també presentaren candidatures diferenciades, per bé que cap dels dos grups tenia organització pròpia. El sector de Jiménez presentà Salvador Sediles i Manuel Dolcet Carmen i l'altre sector afirmà que recomanava Salvador Sediles, Francesc Casas Sala i Antoni Marina. Els federals sabadellencs, els més potents dins la circumscripció provincial, donaren suport, en canvi, a Eduard Layret Foix, com republicà independent. Els quatre diputats elegits (Jiménez, Sediles, Layret i Dolcet) eren més o menys federals, i ho foren segurament gràcies al vot de bastants electors que el mes de juny s'havien decantat per l'Esquerra Republicana. Dolcet i Layret s'integraren en la minoria d'Esquerra Republicana, però Jiménez i Sediles en visqueren al marge⁶.

A Catalunya les eleccions complementàries de juliol havien obert la divisió entre els federals esquerrans: el sector que s'havia imposat, gràcies en part al triomf electoral a Barcelona, havia entrat en contradicció amb la direcció barcelonesa més afecta al Comitè Nacional. D'aquest sector en sorgirà el Partit de l'Extrema Izquierda Federal, que des de bon començament aparegué com un partit de la ciutat de Barcelona i els seus voltants, diferenciat i contraposat a la majoria del federalisme barceloní, dividit entre un sector "revolucionari" i un altre, més "governamental", el qual aviat es dividiria també en dues ales sobre l'actitud a adoptar davant del barrioberisme.

2. LA FUNDACIÓ DEL PARTIT “EXTREMA IZQUIERDA FEDERAL”

Després d'haver estat elegits diputats Jiménez i Sediles, el grup d'extrema esquerra federal, que

s'havia construït al voltant seu a Barcelona, es constituí en partit espanyol al marge dels seguidors de Barriobero. Els dos candidats havien signat un manifest electoral en què definien la posició política que el nou partit adoptaria: "Nosotros, hombres de extrema izquierda republicana, que entendemos que no es posible contener la revolución social que avanza en potente ola arrolladora, creemos que nuestra misión consiste en edificar el nuevo edificio español bajo la estructuración social que el pueblo quiere con el objeto que al llegar el día sublime de la entrada del mismo a regir los destinos del mundo, el choque no sea violento. Por eso nos llamamos federales de la extrema izquierda republicana". Avui, seguia, el moviment social té dues tendències: la socialdemòcrata, que ha fracassat a Europa i a Espanya i "la sindicalista, la de la Confederación Nacional del Trabajo, que no es obra destructora, antes al contrario, es obra productora que no hay más que mirar para que se vea claramente su triunfo a pesar de las persecuciones de que es víctima (...). La base esencial de ellos (els sindicats) es la que queremos nosotros estructurar en España con el programa de Pi y Margall". Per això, després d'exposar el programa, acabava amb un "votad la república federal de extrema izquierda, que es el camino hacia la verdadera República, la República Social"⁷. En conseqüència "vamos a la creación de centros de distritos, comarcales y regionales y agrupar en su seno a todos los elementos progresivos, en torno del cual va unida la defensa de la obra inmortal del venerable Pi y Margall"⁸.

La plataforma programàtica defensada constituï a el nexa d'unitat política, de tal manera que els qui s'adherissin al partit havien d'acceptar-la. Propugnava la república federal, el laïcisme (amb la dissolució i expulsió dels ordes religiosos i la confiscació dels béns de l'Església pels municipis), la democratització de la justícia, l'extensió de l'ensenyament obligatori fins als setze anys, la reforma de l'exèrcit amb la supressió del servei obligatori i, en especial, la municipalització de la terra "bajo un régimen sindical" i de la indústria en general "bajo el régimen de control sindical"; la municipalització dels serveis públics (excepte les comunicacions), dels monopolis, de la producció dels articles de primera necessitat, la nacionalització dels ferrocarrils, dels transports marítims i del Banc d'Espanya, i l'extinció de la banca privada. En línies generals, doncs, es tracta d'un programa de municipalitzacions i nacionalitzacions i de reforma de l'Estat que entroncava amb un esperit revolucionari i es proposava connectar amb el projecte sindicalista. Les diferències ideològiques amb el federalisme de Velilla no provenien tant de les opcions de programa, com d'una major radicalitat en la intransigència i d'un rebuig més net a incorporar els antics nuclis del federalisme.

La primera entitat que acudí al Registre d'Associacions en aquest camí fou el "Centro Extrema (sic) Izquierda Federal" del districte IX, constituït el 26 de juliol del 1931⁹. El 29 de juliol es constituiria el "Centro de Extrema Izquierda Federal de Barcelona" al carrer de les Sitges, que s'erigí com a plataforma central de Barcelona, i del partit¹⁰; el qual substituï a l'antiga entitat federal del mateix domicili. També hi ingressaria el 17 de setembre el "Centro Republicano de Las Corts", que canviaria el nom per "Centro de Extrema Izquierda Federal (distrito III)"¹¹. Finalment, el 26 d'octubre es crearia el "Centro de Extrema Izquierda Federal del distrito II"¹². A més d'aquests quatre centres, existeix l'"Ateneo Rebelde Federal del distrito décimo"¹³ de què no tenim referències posteriors, excepte la seva desautorització a la candidatura de Sanjuán l'octubre del 1931, amb una declaració de fidelitat a l'Extrema Izquierda Federal¹⁴. Fora de la ciutat de Barcelona, consta la connexió amb el "Círculo Obrero Federal de Sant Adrià del Besòs"¹⁵ i amb el "Centro Republicano Federal" de la barriada Artigas de Badalona¹⁶. Aquests són els centres de l'Extrema Izquierda Federal que hem pogut censar fins a finals de 1931, moment en què, amb l'expulsió de Jiménez, el partit entrà en una nova fase.

L'octubre del 1931 el nou Partit publicà a Barcelona el primer i únic número del periòdic "Nueva

España. Órgano del Partido Nacional de Extrema Izquierda Federal"¹⁷, que anunciava el canvi del nom de la publicació, perquè l'utilitzat era ja registrat: en el futur es titularia "Izquierda", però no consta que arribés a sortir. La revista aparegué durant la campanya de les eleccions parcials de 4 d'octubre de 1931 de la ciutat de Barcelona¹⁸, en què un candidat del Partit (Francesc de P. Escrig) i un altre presentat pels grups d'esquerra federal connectats per Velilla (Eduardo Sanjuán), s'afrontaren en un context en què la Lliga Regionalista, el Partit Radical i el Partit Catalanista Republicà es disputaven dos escons, davant l'abstenció de l'Esquerra Republicana. No deixa de ser significatiu que la revista, orientada només a expandir el programa i la figura del líder del nou partit dins del moviment federal espanyol, ignorés el debat electoral.

En aquestes eleccions es repetí grosso modo la divisòria existent des del juliol: d'una banda uns centres federals passius o expectants que s'inhibeixen en el debat entre els revolucionaris. I de l'altra, aquests que es troben dividits alhora en dos grups: les entitats federals més o menys fidels al Consell Nacional de Barriobero i les entitats afectes als nuclis locals del Partit d'Extrema Izquierda Federal, constituït ara en partit a part. La divisòria s'havia consolidat i en aquest cas cap dels dos candidats federals no resultà elegit¹⁹.

A finals del 1931, doncs, el federalisme barceloní cristal·litzà en tres grans sectors: a) el sector organitzat en la Extrema Izquierda Federal; b) el sector esquerrà afecte a Barriobero, representat per Velilla; i c) els antics centres federals oposats a la direcció de Barriobero, que mantingueren fins a la tardor una posició d'espera. La nova fase vindrà marcada pels intents de reorganitzar el federalisme barceloní dins del marc del Partit Republicà Democràtic Federal, deixant al marge el partit d'Extrema Izquierda Federal, i la confluència relativa del grup de Velilla amb sectors del federalisme clàssic que encara no s'havien incorporat als altres partits republicans.

L'Extrema Izquierda Federal no va aconseguir de fer-se amb el lideratge del federalisme barceloní, encara que durant tot 1931 i 1932 contribuiria a animar les seves baralles i dissidències i a donar-li un to calidoscòpic. Atesos els resultats electorals del 1931 podríem sospitar que la seva força era superior a la dels centres de Velilla o de Candal, però ens enganyaríem. La reorganització del PRDF es basà en l'aplec pacient dels centres federals, que poc o molt tenien una existència estable. En canvi, la irradiació de l'EIF fou bàsicament de flamarada, i mai no gaudí d'una estabilitat personal suficient per consolidar els sufragis obtinguts. Quan hagué passat la conjuntura crítica del 1931 i, d'altra banda, quan la FAI entrà a dirigir amb rigidesa la CNT, la franja d'opinió en què podia basar-se es reduí bruscament i el nou partit quedà sense audiència.

Agitadors socials tant com agitadors anticlericals, antigovernamentals per mentalitat i, en concret, contraris al govern "dretà" de la República, defensors de la CNT²⁰ i de la revolució social, els afiliats de l'EIF donen testimoni de l'existència d'un ferment revolucionari social dins el federalisme, continuació de la línia intransigent. Les fronteres amb el partit federal mai no foren netes; fins i tot, degut al caràcter inconcret i mòbil de l'organització partidista, en aquesta primera etapa els nuclis de l'extrema esquerra pogueren moure's amb una certa comoditat dins alguns centres federals.

3. L'EXPULSIÓ DEL DIPUTAT JIMÉNEZ I LA REORGANITZACIÓ DEL PARTIT

El desembre del 1931 les Juntas Directives dels centres de l'EIF expulsaren a Antonio Jiménez²¹ i desautoritzaren a Dolcet²² que, per bé que elegit a proposta seva, mai no s'hi havia afiliat. El partit, que gravitava al voltant de l'excomandant, quedà desarborat. Sediles restà com únic diputat del partit, per bé que el 1932 l'abandonaria també. L'exlíder de l'EIF afirmà després de la seva expulsió que: "Quedaron unos 300, divididos en tres centros, después de marchar mis amigos"²³. Encara que exagerés, la xifra no sembla massa desenfocada, però no perquè se'n separessin molts seguidors seus, sinó perquè el canvi de conjuntura havia frenat tota expansió. Jiménez creà aleshores l'Agrupació Republicana de Treballadors²⁴ i, més tard, pactà un Bloc Català d'Esquerres²⁵ amb el diputat Angel Samblancat, que liderava la Extrema Esquerra Republicana. Tots dos serien durant 1932 un dels pols de referència del complex federalisme barceloní. D'altra banda Jiménez i Sediles s'incorporaren a l'Aliança d'Esquerres promoguda pel PRDF de Barriobero, encara que Jiménez i Samblancat se'n separarien el setembre per constituir una Aliança d'Extremes Esquerres.

A l'inici de 1932 el Partit d'Extrema Izquierda Federal comptava amb entitats als districtes II, III, V, IX, potser al X i a Sant Adrià del Besòs²⁶, és a dir mantenia l'estructura anterior, per bé que molt aviat el centre del districte V tancà i traslladà la seva seu al del districte II²⁷.

El març de 1932 l'Assemblea d'entitats de l'EIF acordà d'adherir-se a l'Aliança d'Esquerres i nomenà un Consell Estatal²⁸ encarregat de donar nou impuls al Partit, en la línia de mantenir encara una franja fronterera amb el PRDF²⁹. La reestructuració donà fruits aviat, en part degut a la incorporació de l'exlerrouxista Enric Mir i Rosell. El mes d'abril del 1932 s'inicià una relativa ampliació de la seva presència orgànica: el "Centro Republicano Radical Federal del distrito noveno"³⁰, passà a integrar-se a l'EIF i a denominar-se "Centro Republicano de Extrema Izquierda Federal del distrito IX", de la mà de Mir i Rosell com a president³¹ i el "Casal Català d'Esquerra Federal del distrito II" també hi ingressà³². D'altra banda, el 7 de juny del 1932 es constituí l'"Ateneo de Extrema Izquierda Federal del distrito VII"³³.

Les fronteres amb el Partit Federal seguien essent encara incertes. Així, és explicable que el Partit d'Extrema Izquierda Federal assistís en bloc a l'Assemblea federal de Sabadell de maig de 1932 per tal de discutir sobre la reunificació. Encara que només volien la unitat a partir de l'acceptació de tots els seus postulats, l'assistència a cenacles d'aquesta mena era una bona oportunitat per fer-se escoltar i sobretot per pressionar sobre els barrioberistes. En aquest sentit, cal recordar que la seva actitud intransigent fou una de les causes del resultat final, tant per la defensa del nom de PRDF (tot fent avortar la proposta sincrètica de Velilla d'acceptar a Catalunya el de Partit Republicà Federal), com per la defensa de la reforma del programa. La seva presència mateixa deuria irritar sobre manera el federalisme governamentalista³⁴.

D'altra banda, l'EIF tornà a tenir local al districte V (Ferlandina, 67)³⁵ i es crearen comissions organitzadores de la "Peña de Extrema Izquierda Federal de las Afueras de San Andrés"³⁶ i del "Centro Republicano de Extrema Izquierda Federal de Vallcarca"³⁷. Era present també en la Junta del "Círculo Republicano Federal de las Afueras de San Andrés"; però quan aquesta acordà ingressar al partit, l'assemblea revocà l'acord d'adhesió i n'expulsà els autors³⁸. Finalment es constituïren el "Centro Republicano de Extrema Izquierda Federal de Santa Coloma de Gramanet"³⁹ i el "Centro de Extrema Izquierda Federal del Clot"⁴⁰. L'expansió estava orientada vers els sectors propers als barrioberistes i els sectors procedents del Partit Radical relacionats amb Mir i Rosell, qui ràpidament adquiriria una importància central. Després de l'ampliació, el Partit elegí un nou Consell Estatal⁴¹ i aparegué un periòdic propi fet al districte IX: "La Voz Federal"⁴².

Les activitats externes de major relleu, a part dels mítings de propaganda de l'ideari, foren una recollida de signatures en favor de la dissolució de la Guàrdia Civil⁴³, la campanya d'opinió impulsada pel Casal Català del districte II contra l'augment de les tarifes dels tramvies, el preu de l'aigua, el gas i l'electricitat i en favor de l'abaratiment de les subsistències⁴⁴, i l'agitació en favor d'una Aliança d'esquerres en favor de la III República⁴⁵.

4. LA RUPTURA DE L'EXTREMA IZQUIERDA FEDERAL I LA FORMACIÓ DE L'EXTREMA ESQUERRA DE CATALUNYA

Fou precisament al voltant de l'Aliança d'Esquerres que el setembre de 1932 esclatà una nova crisi. Mentre el Consell Estatal era partidari d'una coincidència amb els federals de Barriobero, la Junta Municipal era partidària de la confluència amb el tàndem Samblancat-Jiménez de l'Aliança d'Extremes Esquerres. Mir i Rosell havia anat adquirint el predomini en el Consell Estatal i els qui havien constituït el partit s'havien quedat amb la direcció de Barcelona. El Consell Estatal, que ara tenia la majoria, presentà la dimissió i convocà el Congrés Estatal per tal d'esbandir els partidaris de l'Aliança d'Extremes Esquerres⁴⁶. La Junta Municipal, presidida per Josep Guillamón, contraatacà i convocà una assemblea per tal de separar a Mir i Rosell; els centres del districte IX, que eren afectes a aquest darrer, es retiraren de la Junta Municipal. L'assemblea de Barcelona hagué de suspendre's tres vegades per raons diverses, entre les quals els aldarulls. El Consell Estatal convocà novament assemblea el 24 de setembre, que fou també suspesa per ordre governativa, però que finalment es reuní el 5 d'octubre. L'escissió era un fet. La fracció afecta a la Junta Municipal no hi assistí⁴⁷ i, per tant, hi guanyà Mir i Rosell⁴⁸.

La batalla oberta es lliurà en el Congrés Estatal, que es reuní el 9 d'octubre⁴⁹. Aquest s'inicià amb la intervenció dels partidaris de la Junta Municipal (Josep Guillamón, Crispín Martínez i Josep Maria Abad Castillo), tot al·legant que el Congrés havia estat convocat per un Consell dimitit⁵⁰. Suspesa la sessió, el 15 d'octubre es reprengué i ja només hi assistiren les entitats contràries a la Junta Municipal⁵¹. Per sota de la crisi, que acabaria amb la unitat mantinguda fins al moment, hi batejava l'acusació de que els partidaris de la Junta Municipal eren els responsables de la sortida de Sediles del Partit, però, sobretot, que uns i altres tenien un criteri diferent sobre les aliances a realitzar en les properes eleccions de novembre: els seguidors de Mir i Rosell volien integrar-se en una Aliança d'Esquerres amb els federals seguidors de Barriobero i els altres defensaven la coincidència amb Jiménez i l'Aliança d'Extremes Esquerres, amb diversos grups esquerristes més o menys existents.

El nou Consell Estatal de la Extrema Izquierda Federal que en sortí⁵² suspengué la Junta Municipal i creà un Comitè local integrat per un representant de cadascuna de les entitats adherides. Com que els delegats de les entitats de l'altra tendència no hi assistiren, la reunió fou pacífica⁵³. Els qui restaren en el sector triomfador declaraven que eren majoria i que "responden a una organización perfecta y legal del Partido, con un número total de más de 3.000 socios"⁵⁴. El 21 d'octubre el Consell Estatal⁵⁵ declarà separats del partit els centres minoritaris. L'altre sector declarà "facciosa" l'Assemblea i els seus acords⁵⁶, revocà l'acord d'expulsió d'Antonio Jiménez, nomenà a Josep Maria Abad i Crispín Martínez representants en l'Aliança d'Extremes Esquerres⁵⁷, i es llançà a l'acció pública de cara a les eleccions.

Quan començà el setembre de 1932 hom anuncià la constitució imminent de diverses entitats⁵⁸, i a finals de mes quedà constituït da la "Peña de EIF del distrito X"⁵⁹, però havien entrat ja en el període d'enfrontaments interns que menaren a la divisió. A començaments d'octubre foren creats el "Centro d'Extrema Izquierda Federal de San Andrés"⁶⁰, l'"Ateneo Instructivo de Extrema Izquierda Federal del distrito 8"⁶¹, el "Centro de Extrema Izquierda Federal del distrito II"⁶² i l'"Ateneo de Extrema Izquierda Federal del distrito V"⁶³. Semblava que el partit podia seguir una línia de consolidació.

A les eleccions de diputats al Parlament de Catalunya de 20 de novembre de 1932 l'Extrema Izquierda Federal hi participà, doncs, dividida. A la ciutat de Barcelona el partit s'incorporà a l'Aliança d'Esquerres (que inclogué a August Coll i Trius en la candidatura de la província de Barcelona). La minoria separada, en canvi, es presentà dins de l'Aliança d'Extremes Esquerres i el Partit Social Revolucionari portant com a candidats Josep Guillamón, Crispín Martínez, Josep M. Abad i Manuel Fernández Cabal⁶⁴. El fracàs d'uns i altres fou notable: disminuï ren clarament els vots assolits l'any anterior. L'Aliança d'Esquerres aconseguí a Barcelona 4.227 de votació màxima (2.85%) i 2.931 de votació mínima i l'Aliança d'Extremes Esquerres, 1.681 (1.13%) i 515 respectivament. A la província de Barcelona l'Aliança d'Esquerres obtingué 3.049 de màxima (2.86%) i 2.619 de mínima i a Girona l'Esquerra Federal Agrària Obrera 4.385 (7.06%) i 2.671. La conjuntura revolucionària ja havia passat i els sectors que mantenien aquesta orientació quedaren descol·locats. El Partit Republicà Democràtic Federal, que a Barcelona s'estava reconstruint amb tenacitat, però sense massa cohesió, constituï a l'únic grup capaç de resistir de moment, malgrat els enfrontaments entre "revolucionaris" i "governamentals". Les experiències situades a la seva esquerra no tenien perspectives.

Passades les eleccions, l'objectiu del grup minoritari fou organitzar-se com a partit: el desembre del 1932 creà el "Partit d'Extrema Esquerra de Catalunya"⁶⁵, que afirmava "propugnar, per tots els mitjans, els ideals de justícia social, llibertat i resoldre i organitzar el treball en el camp i a la ciutat, fent impossible l'atur forçós i la usura en tots els ordres"⁶⁶. El 4 de febrer de 1933 elegí president Gabriel García Tomás i secretari Alfons Gasol Guilà, i s'encaminà a estructurar l'Extrema Esquerra Republicana, amb els seguidors d'Angel Samblancat⁶⁷ i sota la direcció d'aquest. Després dels fracassos electorals de novembre de 1933 i de gener de 1934 alguns retornaren al Partit Republicà Democràtic Federal (com l'"Ateneo d'Extrema Izquierda Federal del distrito VII") i d'altres (com Crispín Martínez) s'integraren en el Partit Sindicalista d'Angel Pestaña.

5. DE LES ELECCIONS AL PARLAMENT DE CATALUNYA A LES ELECCIONS MUNICIPALS DE 1934

Passat el període electoral un grup separat del PRDF es constituï en Partit Federal de Catalunya (Federico A. Bravo, Eduard Medrano, Eusebio Sánchez) i el desembre de 1932 convocà a diverses persones per tal d'articular-ne les bases. La majoria dels franchystes no hi assistiren, però algunes persones del sector majoritari de l'Extrema Izquierda Federal (Gregorio García, Torró, Ibáñez, Serra, Coll i Trius⁶⁸) participaren a títol personal en la convocatòria pro-unitat federal. Però el propòsit d'aquest grup era arribar a una coincidència estable del tipus d'Aliança d'Esquerra, però no a perdre el nom i l'organització diferenciada. Es tractava d'intentar prolongar la coincidència amb el Partit Federal, però no a submergir-s'hi. La iniciativa no tingué èxit, en bona part, perquè els barrioberistes eren en relació amb els franchystes per a una possible

unificació a Espanya, i aquest semblava que era un objectiu més important.

El 1933 queda marcat pel plantejament d'uns eixos d'agitació de l'opinió sobre temes concrets amb la vista posada en les eleccions municipals. En especial l'Extrema Izquierda Federal prengué la iniciativa en la campanya en favor de la representació proporcional⁶⁹, que adquirirà un cert relleu i que abastarà des de la Confederació Republicana Democràtica Federal fins al Partit Tradicionalista o la Lliga Catalana⁷⁰. D'altra banda es vincularà a la campanya antifeixista⁷¹, augmentarà el to crític a l'actuació de l'Ajuntament de Barcelona⁷², insistirà en la consideració de l'esquirolatge com un delictes comú⁷³ i, quan es formi el nou Govern Azaña amb Franchy com a ministre, accentuarà la protesta i l'oposició a la col·laboració governamental⁷⁴. Per tal de refer l'estructura partidista nomenarà nova Junta Municipal el febrer de 1933, amb Jacint Borràs com a president⁷⁵, que novament es reestructurà el mes de maig (després d'expulsar al seu secretari, Miquel de Oliván) amb l'elecció d'una Junta Municipal presidida per E. Mir i Rosell i un Consell Estatal presidit per Gregorio García⁷⁶.

La reestructuració anà seguida d'una represa de l'organització territorial, allà on hi havia hagut el sector dissident o allà on encara no hi era present: el juny es celebrà un míting en la Peña de Extrema Izquierda Federal del distrito X (Pere IV, 243)⁷⁷, que es transformaria en el Centro de Extrema Izquierda Federal del distrito X⁷⁸, inaugurat el 22 d'octubre en plena campanya electoral. El juliol s'inaugurà el Centre del districte VII⁷⁹ i també el 22 d'octubre el Centro de Extrema Izquierda Federal del distrito V⁸⁰. També a 1933 correspon la publicació del periòdic "El Federal. Periódico Republicano de Extrema Izquierda"⁸¹.

El 13 d'agost els centres de Sant Adrià del Besòs i d'Esparraguera havien assistit a la reorganització del PRDF de Barcelona-província⁸², seguint l'orientació de Santa Coloma de Gramanet que s'hi incorporà, en un procés que, a diferència del de l'any passat, és ja de desintegració orgànica. L'Extrema Izquierda Federal quedà reduïda a la ciutat de Barcelona. La crisi del partit era irreversible, car se situava a contrapeu de l'opinió majoritària de les esquerres, dividides entre la tendència cenetista anti-política i la tendència en favor de la unió dels republicans. Com que no trobava ressò, augmentava la seva marginació, el radicalisme verbal i les discussions internes.

Malgrat que en la inauguració del centre del districte V, hom havia afirmat que l'EIF no participaria en les eleccions a Corts de 18 de novembre del 1933⁸³, a Barcelona es presentà un Front d'extremes esquerres (Extrema Izquierda Federal, Extrema Esquerra Republicana i Confederación Republicana Democrática Federal de Catalunya), que reunia els que quedaven dels dos antics sectors del partit⁸⁴, en competència amb la Coalició d'esquerres (on s'integrava "El Pacte", que retornaria al Partit Federal l'abril de 1934) i amb Esquerra Republicana (que incorporava tres candidats del PRDF liderat per Velilla, que obtindria així dues actes: les de Joan Ferret i Melchor Marial). La coincidència dels extremistes federals obtingué un fracàs aclaparador, car recollí 951 vots de màxima (el 0.26%) i 420 de mínima⁸⁵. En el Congrés Estatal que seguí s'hi renovà el Consell Estatal, que passà a ser presidit per A. Coll i Trius⁸⁶.

La constitució d'entitats seguia essent l'activitat més important d'un teixir i desteixir organitzatiu permanent, ara ja sense ressò. El 9 de desembre es constituí l'Ateneo Republicano de Extrema Izquierda Federal de Barcelona⁸⁷ i en començar gener, en la recta de la campanya electoral municipal, s'inauguren el "Centro de Extrema Izquierda Federal del distrito IV"⁸⁸, l'"Ateneo de Extrema Izquierda Federal del distrito

VIII⁸⁹ i la "Agrupación de Extrema Izquierda Federal del distrito V"⁹⁰.

A les eleccions municipals del 14 de gener del 1934, l'Extrema Izquierda Federal presenta candidatura per la ciutat de Barcelona⁹¹, amb l'Extrema Esquerra Republicana, que rebé l'adhesió de la Confederació Republicana Democràtica Federal⁹², ratificant en part el marc de la coalició de les legislatives de 1933. En l'acte de presentació de la candidatura els oradors insistiren en el to avançat de llur actitud: EIF "es el único partido que encarna la representación proletaria" (Coll i Trius), o la candidatura "encarna la representación proletaria" (doctor Atiza); i s'acabà amb "un viva a la República Federal y a la revolución social". Respecte al programa hom defensà l'ensenyament gratuït i laic, la municipalització de l'aigua, gas i electricitat i "incluso de la industria panificadora", la supressió dels arbitris sobre carn, ous i peix, compensada amb l'augment de la imposició sobre la propietat i els articles de luxe⁹³.

La campanya de la EIF no tingué cap relleu especial. La polarització entre la Lliga Catalana i la Coalició d'Esquerres esborrà les altres candidatures, fins i tot la radical. El sentit de l'electorat esquerrà no apuntava a l'ampliació revolucionària de la República, sinó més aviat a la seva consolidació davant de l'empenta de les dretes. La tensió electoral, que sobrepassava en molt una elecció per renovar el consistori, féu que la candidatura no fos gairebé ni considerada, sobretot després que el PRDF es definís en favor de la Coalició d'Esquerres, malgrat no tenir-hi candidat⁹⁴. No resulta doncs estrany que existís contra-propaganda: la Junta Municipal, un cop passada la votació, denuncià l'aparició de cartells sota dels seus "en los cuales se estampaban determinadas vivas a ciertas organizaciones obreras" de reconegut antipoliticisme⁹⁵.

El resultat fou un nou fracàs per a la EIF que reuní només 629 vots (0.2%) en la línia del passat novembre del 1933, tot evidenciant el caràcter extremadament marginal del moviment. Aquest fet generaria una tensió interna que provocaria un nou trencament del grup. Les dues derrotes acumulades en tan poc temps i de forma tan estrepitosa, la marginació del federalisme revolucionari en la consciència del moviment republicà, generaren una nova crisi centrada en la figura polèmica de Mir i Rosell. Una vegada més es produí una ruptura i, com en cadascuna d'elles, la desorganització i la desaparició silenciosa de persones i d'entitats. Aquesta vegada Mir perdria la batalla interna, però la majoria que es quedà amb el nom no aconseguí de mantenir el partit. Aquest s'anirà esllanguint, tot fent de tant en tant declaracions contra el sector minoritari, que adoptarà el nom d'Izquierda Federal, abans de crear el Partit Federal Ibèric.

6. IZQUIERDA FEDERAL

Després de les eleccions municipals de 1934 el Consell Estatal de l'Extrema Esquerra Federal acordà expulsar a Enric Mir i Rosell⁹⁶. Els partidaris d'aquest convocaren assemblea general el 5 de febrer del 1934, per debatre les responsabilitats pels resultats electorals i votar la destitució del Consell Estatal⁹⁷. L'autorització per a la reunió no arribà i, per això, "las juntas de las entidades representadas se reunen por separado y declaran al Consejo Estatal faccioso y convocan una nueva asamblea para expulsar a los componentes del Consejo y a aquellos que no han rendido cuentas de los gastos en las elecciones pasadas"⁹⁸. L'escissió s'havia consumat. El 10 de febrer es reuní una assemblea extraordinària d'alguns centres de l'Extrema Izquierda Federal que acordà: a) desaprovar el Consell Estatal "por considerarlo faccioso, ya que fue elegido en asamblea y no por un Congreso conforme previene el reglamento del Partido, desposeyendo a los que hasta ahora han

constituido dicho Consejo; b) ratificar la confianza del partido en D. Enrique Mir y Rosell, dejando sin efecto la expulsión de dicho señor, que acordó días pasados el Consejo; c) nombrar un Directorio que hará las funciones del Consejo Estatal"⁹⁹.

El Consell Estatal contraatacà i convocà per al dia 11 de febrer¹⁰⁰ els presidents i dos membres de les juntes dels centres adherits a una reunió, en què es desautoritzà el Directori i es confirmà l'expulsió de Mir i Rosell¹⁰¹. Però l'Extrema Izquierda Federal, a partir d'aleshores, quedà relativament desorientada, i només aparegué com a tal grup per diferenciar-se d'Izquierda Federal i denunciar "un individuo que había sido candidato hace ocho años de los monárquicos y en las últimas elecciones de nuestro partido", raó per la qual, "mientras los directivos del partido no se hallen envueltos en las garras de la justicia" (es refereix a una denúncia per estafa), la unificació no és possible¹⁰², tot fent entendre que l'expulsió de Mir i Rosell tenia aquesta causa.

Per la seva banda, els centres fidels al Directori impulsaren una nova etapa. L'Ateneo de Extrema Izquierda Federal acordà la supressió del mot Extrema del seu nom¹⁰³ i tot seguit, el març del 1934, es reuní el Congrés Estatal d'Esquerra Federal que elegí un Consell Estatal, amb Mir i Rosell com a president i Tirso Ortubia com a vice-president¹⁰⁴. El Consell Estatal del nou grup acordà adherir-se a la campanya antifeixista i pronunciar-se: a) contra el restabliment de la pena de mort; b) per la derogació de la llei de 8 d'abril i la reobertura dels sindicats; c) per l'adhesió a la coalició d'esquerres per tal de defensar l'ideari republicà; d) per la reprovació de la llei d'havers passius de la clerecia; i e) per la no fusió amb els elements federals "hasta que aquellos que hacen un llamamiento a tal respecto no patenten su virtual profesión ideológica con los avances del Programa del 22 de junio, expresión de las doctrinas del maestro Pi y Margall"¹⁰⁵.

La "Confederación Republicana Democrática Federal de Cataluña" (Tomás de Antonio Grajales), "L'Estat Federal" i la "Joventut Republicana Democrática Federal del districte V" es dissolgueren el març del 1934 per ingressar a l'Esquerra Federal i convertir el seu centre del carrer Sant Antoni Abad, 15 en Centre d'Esquerra Federal, on després es traslladaria l'Ateneo d'Extrema Izquierda Federal de Barcelona¹⁰⁶. També s'uní al nou grup l'Ateneo Republicano Democrático Federal del distrito IX, que es convertí en Ateneo d'Izquierda Federal del distrito IX, per bé que aviat se'n separaria, com veurem de seguida¹⁰⁷.

Com els altres grups federals l'Esquerra Federal no participà en el 6 d'octubre, adduint el seu caràcter separatista i no federalista¹⁰⁸, i el desembre del 1934 inicià la marxa vers la creació del Partit Federal Ibèric¹⁰⁹, tot aplegant els centres que mantenia als districtes II, V, IX i X.

7. EL BLOC FEDERAL D'ESQUERRES

En començar l'estiu del 1934 l'Ateneo d'Izquierda Federal del districte IX, se separà de l'Esquerra Federal i decidí actuar sota el nom d'Ateneo Bloque Federal de Izquierda, tot nomenant un Consell Directiu¹¹⁰. El matís de l'escissió, dins la gamma de l'esquerrisme, no sembla massa precís, segons les referències que ens han arribat¹¹¹, com no sigui el propòsit d'arribar a ésser l'eix d'un procés d'unificació. El 19 de novembre del 1934 constituí el Consell Directiu de Catalunya, renovà parcialment la Junta de l'Ateneu i el Consell Directiu nacional i estructurà una Junta directiva de les Joventuts, que tenien 31 afiliats¹¹².

A finals de novembre s'havia anunciat la dissolució per unanimitat del Consell del Partit d'Extrema Esquerra Federal d'Espanya per tal d'ingressar al Bloc, així com la dissolució de la Peña Ibérica Federal de Extrema Izquierda del distrito II amb la mateixa finalitat¹¹³, per bé que una nota del Consell Estatal de l'Extrema Esquerra Federal per majoria absoluta ho negà, malgrat la simpatia que traspuava pel nou grup¹¹⁴.

L'Ateneu del districte IX, l'única base real del partit que era presidit per Joan Oliver Alegret, s'enfrontà aleshores amb Botifoll¹¹⁵ i l'11 de gener del 1935 fou nomenat Joan B. Rodés com a nou cap nacional¹¹⁶, fet que anà seguit de l'ingrés de Botifoll a Unión Republicana¹¹⁷.

L'intent de ser el pal de paller d'una unificació federal havia fracassat i el nou grup quedà concentrat en l'Ateneu esmentat i en una filial de la plaça del Teatre. El maig del 1935 Rodés fou reafirmat com a dirigent suprem i fou nomenat cap del partit a Catalunya Francesc de Cabo Villegas¹¹⁸. Poc després Tirso Ortubia, esdevingué secretari general¹¹⁹. Però fins a la guerra l'entitat, per bé que mantingué la seva independència¹²⁰ no aconseguí cap incidència, malgrat haver estat present en un intent de formació del 1935 d'un comitè d'enllaç republicà¹²¹ amb Izquierda Nacional, el Partit Republicà Democràtic Federal i el Partit Republicà Radical Demòcrata de Catalunya, així com amb el Partit Federal Ibèric. Iniciada la guerra, durant el mes de setembre alguns dels socis proposaren incorporar-se al PSUC, però l'Ateneu no ho acceptà¹²².

8. EL PARTIT FEDERAL IBÈRIC

El desembre del 1934 els sectors de l'Esquerra Federal generaren la fundació del Partit Federal Ibèric. De fet, aquest incorporà només els quatre centres filials de la Izquierda Federal dels districtes V, IX i X i la Peña Federal Ibérica¹²³. Es tractà, doncs, bàsicament d'un canvi de nom, fins i tot els Estatuts provisionals són els de l'Izquierda Federal. Ells mateixos afirmen que "El Partido Federal Ibérico (ha sido) fundado con elementos escogidos de Extrema Izquierda Federal, con cuyos Estatutos se rige hasta su total estructuración, Peña Federal Ibérica y varios Centros y Agrupaciones que ya han prestado su colaboración"¹²⁴. El seu portaveu "República Federal"¹²⁵ inclou signatures diverses de persones com Eduardo Sanjuán, Angel Samblancat, Domingo G. de Villaumbrosia, expressió de la coincidència amb l'Extrema Esquerra Republicana. Fins i tot hi ha un breu text d'Angel Pestaña. Els dirigents semblen ser, per les referències indirectes de la premsa, Sanchís, president del Consell Estatal; Gregorio García, el doctor Atiza, Francesc Macià Panicello, Ramón Díaz, Agustín Comenges, Jacint Borràs. Han desaparegut de l'escena Mir i Rosell, Coll i Trius i Tomàs d'A. Grajales.

Tot just aprovats els Estatuts pel Govern Civil el PFI ja expressa que "prosiguen sus trabajos profusión de la gran familia federal, a cuyo fin hacen de nuevo un cordial llamamiento a todos para llegar cuanto antes a la constitución de la Alianza de Izquierdas"¹²⁶ en una via que sembla una adaptació més moderada que la de 1932. En aquest sentit es refereixen a l'Esquerra Radical Socialista de Catalunya, el Partit Sindicalista i a l'Extrema Izquierda Republicana i fins i tot fan algunes de les reunions al local de l'Acció Republicana de Catalunya¹²⁷.

De seguida intenten l'expansió i visiten diverses poblacions: Molins de Rei, El Papiol, Pallejà, Martorell, Sant Sadurní, Gelida, Torrelavid¹²⁸, Bellpuig, Bellví, Bell-lloc¹²⁹, inauguren una entitat a Major del

Clot, 119 i l'Ateneu Federal Ibèric del carrer Sardunya¹³⁰, així mateix potencien les joventuts i, d'una manera una mica difuminada, parlen fins i tot de la secció femenina. A L'Hospitalet inauguren un Centro Republicano Democrático Federal, amb participació del veterà Lorenzo Escudero¹³¹ i a Barcelona reben l'adhesió de la Unión Social Nacional¹³².

L'octubre del 1935 Jaume Macià fou designat president del Consell Nacional i Agustí Comenges Llobet, secretari. La Junta Municipal era presidida per Francesc Macià Panicello, veritable animador del partit, i n'era secretari Ramón Díaz¹³³. Alleugerit ja l'ambient polític a finals del 1935, pogué celebrar¹³⁴ la seva constitució oficial. Durant la campanya electoral de 1936 anunciaren la creació d'un nou centre al districte IV del qual no tenim més constància¹³⁵.

Les relacions amb el PRDF seguien presents en l'horitzó. Els treballs per un front únic federal i per reunir, al menys al voltant d'una taula, les diferents famílies, havien avançat durant 1935: el 9 de juliol la direcció de Barriobero havia formalitzat un pacte d'acció conjunta amb el Partit Sindicalista d'Angel Pestaña¹³⁶, fundat l'abril del 1934, on hi participaven alguns sectors procedents del federalisme esquerranista: Eduardo Medrano, Crispín Martínez, Eusebio Sánchez López¹³⁷. Ara podia cercar-se l'atracció d'un altre dels petits grups derivat del moviment "jabalí" dels primers anys trenta, que subsistia sense massa perspectives. Les entitats catalanes del PRDF, tant les franchystes com les altres, no tenien bones relacions amb el Consell Nacional presidit per Eduardo Barriobero, per això aquest intentà un moviment d'audàcia i es desplaçà a Barcelona per reunir-se amb el PFI¹³⁸ amb la idea de fer avançar el Front Únic Federal¹³⁹. S'obriren així, les portes a una col·laboració entre el Consell Nacional del PRDF i el PFI, que de fet s'havia deslliurat ja d'algunes d'aquelles persones que havien tingut els grans enfrontaments amb els federals més tradicionals.

A diferència del Partit Sindicalista, cap dels partits federals no havia signat ni el pacte de Front Popular, ni el del Front Català d'Esquerres, que van orientar l'estratègia política i electoral del febrer del 1936. Aquest fet encara els allunyà més del camp republicà. Malgrat tot, aconseguí veure elegits dos diputats federals, que s'havien incorporat a aliances de circumscripció: Luis Cordero Bel, per Huelva, i Bernardino Valle Gracia, per Las Palmas. Però a Catalunya havien quedat totalment aïllats i no fou possible cap acord.

Una vegada més les discussions federals derivaren de les relacions amb els altres partits republicans i amb el Front popular. El degoteig d'incorporacions a Esquerra Republicana de Catalunya seguia produint-se. El 7 de juny de 1936 el comitè de Barcelona-circumscripció, dominat pels federals de Sabadell, reuní l'Assemblea provincial per tal de debatre sobre la següent qüestió: "Davant la situació política actual, amb quin partit creu la vostra Entitat que devem adherir-nos?". El Círcol de Sabadell juga fort i amb el pes dels seus 900 afiliats determinà el resultat del debat i la separació d'una organització que gairebé ja no existia. "En conseqüència el Comitè executiu presentà la dimissió i les Entitats federals quedaren en llibertat d'acció"¹⁴⁰. Era el final del partit a la província de Barcelona.

El Consell Nacional convocà un Congrés federal a Barcelona el mateix mes de juny per tal de reagrupar allò que pogués subsistir. Però les entitats catalanes del PRDF ho veieren com una intromissió i es negaren a assistir-hi¹⁴¹. El PFI, que hi participà, es convertí aleshores en l'únic baluard que quedava. Alguna sessió del Congrés se celebrà, fins i tot, al local del PFI¹⁴². Els representants catalans que consta que assistiren foren el polèmic Lorenzo Escudero de l'Hospitalet¹⁴³ i Agustí Comenges, que estigué en la presidència¹⁴⁴. El

Congrés elegí Marià Serra Crespo, redactor de "El Diluvio", vocal de Catalunya del nou Consell Nacional¹⁴⁵. De fet, el Partit Federal Ibèric es convertí en el referent català del PRDF. Era tot el partit que quedava.

Amb la guerra civil la situació canvià bruscament. El triomf de la revolució a Catalunya i el predomini anarcosindicalista donaren possibilitats al grup. Angel Samblancat, de la mà de la CNT, arribà a la direcció de l'Oficina Jurídica de l'Audiència de Barcelona, destinada a resoldre gratuïtament les consultes de les organitzacions obreres i dels particulars sobre l'aplicació del "nou dret"¹⁴⁶. Designat de seguida magistrat de l'Audiència, fou substituït per Eduardo Barriobero y Herrán, qui exerciria el càrrec fins a la dissolució de les Oficines el mes de novembre. Eduard Sanjuán seria també president d'un Tribunal popular de Barcelona. Els federals esquerrans inserits plenament dins del PFI i del PRDF trobaren al començament un marc d'actuació més confortable dins la nova orientació política. Marià Serra Crespo, president del Consell Estatal, i Jaume Macià n'eren els dirigents màxims. "Fructidor", el setmanari de Vilafranca del Penedès, es convertí en "Setmanari republicà federal" i a començaments de 1937 afegí al subtítol "Adherit al Partit Federal Ibèric", denominació que mantindria fins al final de la guerra. Però el descens de la influència cenetista coincideix amb la davallada de la posició dels federals extrems. La seva escassa presència organitzada i la lògica de guerra del Front Popular havia imposat la constitució dels Ajuntaments "amb les mateixes proporcions político-sindicals que el Consell Executiu de la Generalitat" i, per tant, a la separació dels seus regidors i càrrecs municipals en els pocs Ajuntaments on tenia presència. En la crisi de desembre de 1936 el PFI demanà un govern d'unitat de tots els republicans antifeixistes i es declarà disposat a participar-hi en nom dels "vuit mil homes que en nom seu lluiten als front de guerra"¹⁴⁷, però ja no era una realitat a considerar.

Aquesta vegada l'aïllament no portà a la divisió, sinó a la confluència. S'imposà la tendència a la unitat de tots els federals que no s'havien incorporat a d'altres partits. El 7 de març de 1937 se celebrà a Barcelona una Assemblea de reorganització, presidida per Barriobero, per tal d'anar a la unificació i el 31 d'octubre del 1937 s'establí una organització única del Partit Republicà Democràtic Federal "Regió Catalana", en la circumscripció de Barcelona-província¹⁴⁸. El procés d'unificació culminà a València el 12 de febrer de 1938, en què s'uniren totes les tendències federals espanyoles sota el nom de Partido Republicano Federal¹⁴⁹, que es materialitzà en assemblees específiques d'unificació en cada província. La de Barcelona es celebrà l'1 de setembre de 1938 en el local on tenia el domicili el Partit Federal Ibèric¹⁵⁰. L'escissió esquerranista havia acabat, però el Partit havia pràcticament desaparegut.

NOTES

1. Sobre el Partit Federal i les seves tendències durant els primers anys de la II República a Espanya és indispensable l'estudi monogràfic d'Agustín Millares Cantero: *Franchy Roca y los federales en el "Bienio Azañista"*. Las Palmas de Gran Canaria (Cabildo Insular de Gran Canaria, Universidad de Las Palmas de Gran Canaria, Real Sociedad de Amigos del País de Las Palmas), 1997, 694 pàgs.
2. Registre d'Associacions del Govern Civil de Barcelona (RAGCB), expedient núm. 15.162. Domicili, carrer de les Sitges, 3, pral. 2^a. President: Antonio Jiménez Jiménez, advocat; Vice-President: Porvenir Ideal Ayerbe, enginyer industrial. L'entitat, que comptava amb 250 socis, es declara "adicta a la diciplina (sic) del Partido Republicano Federal de España" (art. 1 dels Estatuts). "Nosotros, que aceptamos el ideario de Pi y Margall, esperamos obtener que la Asamblea Nacional del partido modifique la parte social en aquellas reivindicaciones obreras que en las próximas Constituyentes deben ser exigidas al estructurarse la nueva Constitución" ("Las Noticias" ["LN"], 2-IV-1931).
3. "Los grupos o secciones en que se dividirá el Círculo serán: 1º De propaganda y prensa. 2º De Fiscalización. 3º De inteligencia con las clases trabajadoras. 4º De relaciones con los demás partidos. 5º De Hacienda. 6º Pro-presos" (art. 7è dels Estatuts). Cal subratllar la importància que les seccions 3a. i 6a. podien tenir en la nova orientació.
4. La llista federal, de la qual Pi fou elegit diputat en estar també inclòs en la llista radical, obtingué els resultats següents:

	Vots	Percentatge
Joaquin Pi y Arsuaga	33.441	20.04
Eduardo Barriobero Herrán	12.938	7.75
Salvador Sediles Moreno	12.792	7.66
Antonio Jiménez Jiménez	11.556	6.92
Eduardo Sanjuán Albi	10.015	6.00
Abel Velilla Sarasola	9.737	5.83
Francesc Casas Sala	8.281	4.96
Ferran Rosell Jané	7.964	4.77
Francesc Corbella Alegret	7.819	4.68
Antoni Marina Malats	7.533	4.51
Jaume Turró Pont	7.522	4.50
Juan Perea Capulino	7.372	4.41
Eugenio Carrera Bermúdez	7.333	4.39
Josep Martí Feded	6.681	4.00
El mateix sector presentà candidatura incompleta per la província de Barcelona, on no aconseguiria cap escó:		
Salvador Sediles Moreno	7.373	4.83
Antonio Jiménez Jiménez	7.097	4.65
Francesc Casas Sala	5.006	3.28
Eusebio Sánchez López	4.934	3.23

5. El 5 de juliol els centres i comitès del Partit Federal foren convocats a una reunió ("LN", "El Diluvio"["ED"], 5-VII-1931). Hi participaren 14 centres i hom acordà presentar a Antonio Jiménez per la ciutat de Barcelona i donar un vot de confiança a una comissió perquè nomenés els candidats de la província. La comissió nomenà Salvador Sediles Moreno, Pau Isart Bula, Jaume Durany i Bellera, amb la intenció d'anar al copo. ("LN", 7-VII-1931). El Comitè del districte V declarà el seu acord amb la candidatura finalment presentada ("LN", 9-VII-1931).
6. Els resultats assolits pels candidats federals a la ciutat de Barcelona foren: Antonio Jiménez Jiménez, 32.784 vots (48.35%), Eduardo Medrano Rivas, 3.439 (5.07%). A la província de Barcelona: Salvador Sediles Moreno 47.280 (30.67%); Eduard Layret Foix, 26.574 (17.23%); Manuel Dolcet Carmen, 24.819 (16.10%); Francesc Casas Sala, 4.022 (2.61%); Antoni Marina Malats, 600.
7. Manifest *Al pueblo de Barcelona*, signat per Antonio Jiménez i capitán Sediles. (Barcelona) (Tip. Cosmos) (1931) 2 pàgs.

8. "Nueva España", núm. 1. (5-X-1931) pàg. 4. Cf. els Estatuts del Partit, en el Reglament del "Centro de Extrema Izquierda Federal". RAGCB, núm. 15.014.
9. RAGCB, exp. 14.993. Domicili: Sant Andreu, 280. President: Enric Sopena Garcia. Era format per 63 socis. El centre s'adhereix "a la política que siguen los ciudadanos Antonio Giménez Giménez, Comandante del Ejército, y Salvador Sediles Moreno, capitán del mismo".
10. RAGCB, exp. 15.014. El 17 de setembre es constituí de forma definitiva i elegí José Valverde Pérez com a president i Mariano Briones Baños, com a vice-president ("LN", 6-IX-1931, 23-IX-1931).
11. RAGCB, exp. 14.267. Domicili: Morales, 40. President: José Maria Abad Castillo. El Centre s'havia constituï t el 20-III-1930. L'any següent es traslladaria a la Carretera Vella de Sarrià, 25 (4-VII-1932).
12. RAGCB, exp. 15.284. Domicili: Marquès del Duero, 61. S'inaugurà l'1-XI-1931 ("LN", 1-XI-1931) President: Angel Pérez Ripoll; Vice-President: José Guillamón; Secretari: Mariano Briones. Tenia 40 socis.
13. RAGCB, exp. 14.938. Domicili: Taulat, 97 i després Icària, 202. President: Josep Conesa. L'entitat es creà durant la campanya de les eleccions a Corts constituents. Els seus estatuts, aprovats pel Govern Civil el 7 de juliol del 1931, establien en l'art. 1 que es constituï a "bajo la dirección del Partido Federal y aceptando íntegramente su programa" i reiterava que "este Ateneo permanecerá constantemente afecto al citado Partido Federal".
14. "ED", 4-X-1931.
15. "LN", 6-IX-1931. Derivació del Círculo Republicano Obrero (constituï t l'11 de novembre de 1930), com a entitat republicana apartidista íntimament unida a la vida esquerrana local i on molts dels seus afiliats pertanyien a la CNT. El 9 d'abril de 1932 es constituï com a Ateneo Obrero Federal, que el 21 de febrer de 1934 s'adheriria al PRDF (RAGCB 16964). El novembre de 1932 elegí la següent direcció: President Antonio González Vivancos; vicepresident, Isafas Soler; secretari, Diego Gerez Cazorla; vicesecretari; Ricardo Blasques; contador, José Sainz; tesorero, Mariano Rull; bibliotecario, Alfonso de Guevara; vocals, Daniel Sainz, Manuel Montoya, Juan Zarzoso; Ginés Campoy. Altres dirigents destacats: José Castán Bistuer, Francisco Jerez Flores, Román Lantarón, Ramon Martínez Abad, Ricardo Martínez Ruiz, Andrés Martínez; Vicente Méndez. Cf. Alejandro Andreassi Cieri: *Libertad también se escribe en minúscula. Anarcosindicalismo en Sant Adrià de Besòs (1925-1939)*. Barcelona (Hacer), 1996. 159 pàgs.
16. "LN", 12-IX-1931; 18-XII-1931. Domicili: Valentí Almirall, 30.
17. Director: Antonio Jiménez. Fundador: Ramón Díaz. Hem vist el núm. 1 (5-X-1931).
18. Isidre Molas: *Les eleccions parcials a Corts Constituents d'octubre de 1931 a la ciutat de Barcelona*. "Recerques" (Barcelona) núm. 1 (1970), 201-237.
19. Els resultats foren els següents: Francesc Escrig Gonzalvo, 6.995 vots (8.37%); Eduard Sanjuán Albi, 3.339 vots (3.99%).
20. El primer comunicat de l'EIF fou en favor de la CNT ("LN" 24-VII-1931). El 1933 E. Mir i Rosell, que s'incorporà més tard al partit, afirmaria que "nació este partido de militantes de la CNT y conserva intacto el programa trazado por sus fundadores" ("LN",6-VII-1933). Els exemples són constants al llarg de la seva existència.
21. "LN", 25-XII-1931. "LN", 5-I-1932 publica la notícia d'un comunicat signat per J. M. Abad Castillo, com a secretari general del Partit, que explicava les causes de la baixa de Jiménez. El diari informa que "los términos duros y violentos en que está redactado dicho escrito nos impide reproducirlos".
22. "LN", 25-XII-1931. Dolcet aclariria que l'EIF s'estructurà com a partit després de les eleccions i que ell

no hi tenia res a veure.

23. Carta de Jiménez, reproduïda a "La Veu de Catalunya" 30-XII-1931.
24. "LN", 10-II-1932. El grup no tingué irradiació, encara que hi ha indicis de l'existència de simpatitzants a l'Hospitalet i Santa Coloma de Gramanet ("LN", 1-VII-1932).
25. "LN", 19-III-1932.
26. Així sembla deduir-se de la convocatòria dels simpatitzants dels districtes I, IV, VI, VII, i VIII ("LN", 3-I-1932). No em consta que mai tinguessin organització als districtes IV i VI, fet significatiu quant al caràcter social del partit.
27. "LN", 10-I-1932.
28. Era integrat per Emili Callén, Gabriel García, Emili Segalà, Ramon Climent, Antoni Arjó, Eduard Calvo i Alfons Gasol. Acordà adherir-se a l'Aliança d'Esquerres ("LN", 16-III-1932).
29. Per exemple, tot i que declaraven que no desitjaven que se'ls confongués amb els altres federals ("LN", 5-IV-1932), assistiren a l'Assemblea de Sabadell de maig de 1932 ("LN", 12-V-1932 i 15-V-1932).
30. Cf. entre la premsa del Partit Radical la revista "Democracia. Semanario Republicano" (Barcelona), núms. 1 (23-VII-1931) - 20 (27-X-1931). Com a director constava E. Mir i Rosell i com a secretari de redacció José Tarín. L'entitat havia estat constituïda dins el Partit de Lerroux el 16-I-1932 (RAGCB exp. 15.558).
31. RAGCB exp. 15.558. Domicili: Castillejos, 377. Fundat el gener de 1932, el canvi de partit i de nom foren aprovats el 30-III-1932. (Segons "LN", 8-IV-1932 constituï una secció femenina amb una Junta integrada per Anna Alcoriza, Remei Peix, Carme Mercadé i Maria Gasol).
32. "LN", 8-IV-1932. El maig del 1930 s'havia constituït un "Casino Liberal Autonomista del distrito II" (Rosal, 31, després Blasco de Garay, 4), que el 9 de maig de 1931 efectuà un gir polític i passà a denominar-se "Centro Republicano Federal del distrito II" (president, Càndid Casanova) i el 8 d'agost del 1931 en una assemblea d'uns cinquanta socis adoptà el nom de "Centre Republicà d'Extrema Esquerra Federal del Districte Segon" sota la presidència de Marià Serra Crespo (RAGCB 14.368). Sota la presidència de Cristóbal Antúnez Martín, canvià el seu nom pel de Casal Català d'Extrema Esquerra Federal del d. II. El juny es traslladà a Francesc Layret, 110-112. Mariano Briones en fou elegit nou president i Aureli Coloma, vice-president ("LN", 10-VI-1932). El juliol Coloma passà a ésser-ne president ("LN", 24-VII-1932) i el setembre, Ramon Climent (Cf. RAGCB núm. 15.284).
33. RAGCB exp. 15.693. Domicili: Vallespir, 73 i després Vallespir, 86. President: Crispín Martínez López. Tenia 28 socis.
34. A l'Assemblea de Sabadell (maig 1932), destinada a cercar la unificació de tots els sectors federals, l'Extrema Esquerra Federal envià una delegació del seu Consell Estatal: Josep Maria Abad Castillo, Gregorio García, Enric Mir i Rossell, Crispín Martínez, Raimon Samsó, Josep A. Blanch i Alfons Gassol, alguns dels quals representaven una entitat. Les entitats representades foren: Santa Coloma de Gramanet (Ruperto Martínez, regidor); Sant Adrià del Besós (J. A. Blanch); i de la ciutat de Barcelona: Casal Català d'Extrema Esquerra Federal del districte II i Ateneu Cultural d'Extrema Esquerra Federal del districte VII (Cristóbal Torres i Mariano Briones); Centre d'Extrema Esquerra Federal del districte V (Gabriel García Tomàs, Emilio Callén); Centre d'Extrema Esquerra Federal del districte VIII (Alfons Gassol, Eusebio Alpuente); Centre d'Extrema Esquerra Federal dels Afores de Sant Andreu (E. Mir i Rossell, Gregori Garcia, Ramon Climent), que no era un Centre, sinó un grup integrat en el Centre Republicà Federal de la barriada Borràs de Sant Andreu; i Extrema Esquerra Federal del districte IX (Matías Peix). Finalment consta també la inscripció del Centre d'Extrema Esquerra Federal del districte III (Aureli Coloma) ("El Poble" (Sabadell), 15-V-1932), que modifica els noms d'algunes representacions. Però el seu propòsit no era arribar a la unificació, sinó a l'establiment en tot cas d'una aliança. Per això es retirà el mes de juny del procés d'elecció d'una Junta Municipal de Barcelona

unificada ("LN", 29-VI-1932), actitud que repetirà en el procés d'unificació impulsat pel Partit Federal de Catalunya a partir de desembre de 1932.

35. "LN", 27-V-1932.
36. "LN", 6-IV-1932. Domicili: Turó Blau, 17. La constitució en "LN", 7-VI-1932. President, Jacint Borràs.
37. RAGCB exp. 15.692. Domicili: Duran i Borrell, 2. President, Joan Balasch, vice-president Eusebio Alpuente. Fou inaugurat el 19-VI-1932 ("LN", 18-VI-1932, 21-VI-1932, 23-VI-1932).
38. RAGCB exp. 15.598. El 2-VI-1931 s'havia constituït amb 30 socis el "Círculo Republicano Federal de las Afueras de San Andrés" (Portellada, 33, després 41), presidit per Gregorio García García. Quan la Junta acordà adherir-se a l'EIF, ("LN", 5-VII-1932), els seguidors de Barriobero s'hi oposaren ("LN", 7-VII-1932) i el 5-VIII-1932 es ratificaren en la disciplina del PRDF i expulsaren als membres de la junta afectes a l'EIF i a Mir i Rosell.
39. "LN", 12-V-1932. RAGCB exp. 16.671. Domicili Jacint Verdaguer, 87 i després Av. República, 90. El 15-XI-1933 s'adherí al PRDF i canvià el seu nom pel de Centro Republicano Democrático Federal.
40. "LN", 20-V-1932. Domicili: Dos de Maig, 243. Inauguració, 11-VI-1932 ("LN", 14-VI-1932). President: Matías Benages. L'octubre del 1933 es traslladà a Dos de Maig, 275, sota la presidència d'Alfredo Alcón ("LN", 15-X-1933).
41. "LN", 1-V-1932 i 3-V-1932. Els Estatuts del Partit de data 14-V-1932 són publicats a "La Voz Federal", núm. 5 (17-IX-1932). El Consell Estatal quedà integrat per Raimon Samsó i Mundi (hisenda), Enric Mir i Rosell (relacions polítiques i organització electoral), Josep Maria Abad Castillo (organització de centres), J.A. Blanch Ribot (propaganda), Gregorio Garcia Garcia (creació de centres), Crispín Martínez (premsa) i Alfons Gasol Guila (secretari general i d'actes). Poc després, durant el mes d'agost seria novament renovat: Matías Benages en seria president i E. Mir i Rosell, secretari general ("LN", 25-VIII-1932). Els representants en el Comitè de l'Aliança d'Esquerres eren J. M. Abad i Crispín Martínez.
42. "La Voz Federal. Periódico de izquierdas" era dirigit per Ramón Díaz. Hem vist els núms. 2 (20-VIII-1932), 3 (27-VIII-1932), 5 (17-IX-1932), 6 (3-X-1932) i 7 (17-X-1932).
43. "LN" 10-I-1932.
44. "LN", 30-IV-1932. Cf. el manifest *Campaña económico- administrativa. El Partido de Extrema Izquierda Federal a la opinión pública. Las tarifas de Tranvías, el precio de Fluído Eléctrico y las Subsistencias*. Barcelona, (Tip. Cosmos), 12-VII-1932. 1 pàg. Signat per la Comissió: Ramón Díaz, J. A. Blanch y Ribot, Raimundo Samsó, Mariano Briones, Juan Noguerón, Amadeo Plaza.
45. "LN" (8-III-1932) informa que en el míting del dia 6 Ramón Franco donà visques a la III República i que Samblancat afirmà que la III República "no saldrá de las urnas sino de la calle".
46. "LN", 14-IX-1932.
47. No hi assistiren delegats dels centres dels districtes II, III, IV, V, VII, VIII, Sant Adrià i Esparreguera, perquè consideraren que el Consell Estatal era "faccioso" (car havia ja dimitit) i acordaren "declararse incompatibles con don Enrique Mir y Rosell" ("LN", 5-X-1932). Per la seva banda la Junta Municipal s'havia reestructurat el 27 de setembre a partir dels sectors homogenis i quedà integrada per representants de cinc districtes: Alfons Gasol Guila (d. II), Enric Pisa Salamillo (d. III), Josep Guillamón Martínez (d. V), Bartomeu Carbó Homs (d. VII), Eusebi Alpuente Rodrigo (d. VIII). Guillamón era president i Gasol vicepresident. Aquest sector es concentrà en el centre d'EIF del districte V que elegí nova junta, sota la presidència de Raimon Samsó (RAGCB exp. núm. 15.162).
48. Li fou ratificada la confiança a Mir i Rosell com a secretari del partit, fou expulsat Aureli Coloma i

s'acordà "suspender durante un año sin que puedan desempeñar cargos en ningún Centro ni Comité del Partido, no reconociéndoles" a Sabàs, Rafael Martínez, Alfons Gasol, Raimon Samsó, Maties Peix, Ramon Climent ("La Voz Federal. Órgano de los Centros de Extrema Izquierda Federal del distrito IX", núm. 7 (17-X-1932)).

49. Convocatòria del Congrés en "La Voz Federal" núm. 5 (17-IX-1932). Les entitats representades i els delegats corresponents foren les següents:
Casal Català Extrema Esquerra Federal d. II. Domingo Guardia
Centro EIF d. II (Blasco de Garay, 13). Alfred Ibáñez
Centro EIF d. III (Camí Vell Sarrià, 25). Josep M. Abad
Centro EIF d. V (Ferlandina, 67). Josep Guillamón
Ateneu EIF d. V (Sant Pau, 13). Ramon Torró
Centro EIF d. VII (Vallespir, 86). Manuel Cabal
Centro EIF d. VIII (Vallcarca, s/n). Daniel Puebla
Ateneo Instructivo EIF d. VIII (Menéndez Pelayo, 167). Lluís Muñoz
Centro Republicano EIF (Castillejos, 377). Francesc Mercadé
Centro RF d. IX (Portellada, 41). Joaquim España
Centro R. de EIF del Clot (Dos de Maig, 243). Ramon Serra
Peña EIF de las Afueras de San Andrés (Turó Blau, 17). Jacint Alba
Centro EIF de San Andrés (S. Andreu, 466). Josep Caballero
Peña EIF d. X (Pere IV, 24). Antoni Conesa
Centro EIF de Sant Adrià del Besós (Pl. Macià,4) Antoni Arjó
Centro Cultural Obrero de Esparraguera Gregorio Garcia
A la llista d'entitats amb dret a assistir no hi consta ni l'Ateneo Instructivo del distrito VIII, ni el Centro de EIF de San Andrés, que encara no havien fet tots els tràmits de constitució i s'hi inclou el Centro de EIF de Santa Coloma de Gramanet, però no consta que hi assistís. Les entitats i delegats assistents en "La Voz Federal", 7 (17-X-1932).
50. "La Voz Federal", 7 (17-X-1932).
51. És a dir, el Centre del districte II, l'Ateneo del districte V, l'Ateneo del districte VIII, els cinc centres del districte IX i la Penya del districte X. "La Voz Federal", 7 (17-X-1932).
52. El Consell Estatal quedà integrat per: Gregorio García, president; Enric Mir i Rosell, secretari general; Ramon Torró, Joaquim España, Joan Blanch, Ramon Díaz i Ramon Serra, vocals. "La Voz Federal", 7 (17-X-1932).
53. "La Voz Federal", 7 (17-X-1932).
54. "La Voz Federal", 7 (17-X-1932).
55. El Casal Català del districte II, el Centre d'EIF del districte III, el Centre d'EIF del districte V, l'Ateneu EIF del districte VII i el Centre d'EIF del districte VIII (Vallcarca) ("LN", 21-X-1932).
56. "LN", 19-X-1932.
57. "LN", 24-IX-1932, informa de la constitució a Barcelona del Comitè d'Aliança d'Extremes Esquerres, integrat per: "Avantguarda d'Extrema Esquerra Republicana (José Castro, A. Ortega Farreró), "Agrupació Republicana de Treballadors" (Manuel Montero, Manuel Mayol), "Joventuts d'Acció Federal" (Modesto Martínez, Pedro Quílez), "Centre Federal del districte V" (Tomás de A. Grajales, Miquel Rodés), Minoria de l'Extrema Izquierda Federal (Josep M. Abad, Crispín Martínez) i els diputats Angel Samblancat i Antonio Jiménez. Cf. *La Alianza de Extremas Izquierdas con el Partido Social Revolucionario. A la opinión pública*. Signat per Antonio Jiménez, Àngel Samblancat, José Antonio Balbotín (s.d.). 1 pàg.
58. Casal Català d'Extrema Esquerra Federal del districte I (Passeig Nacional), Agrupación de EIF del Pueblo Seco, Centro de EIF de Sarrià, Ateneo de EIF del distrito V i Centro EIF de San Andrés ("LN", 11-IX-1932).

59. "LN", 21-IX-1932. Domicili: Pere IV, 243. President: Ramón Díaz.
60. "LN", 2-X-1932. Domicili: Sant Andreu, 466. President: Jacint Borràs.
61. RAGCB exp. 15.929. Constitució d'un centre a Gràcia a partir del Centre de Vallcarca. Domicili: Menéndez Pelayo, 167. ("LN", 7 i 9-X-1932). President: Joan Balasch; secretari: E. Mir i Rosell.
62. "LN", 8-X-1932. Domicili: Blasco de Garay, 13. President: Gregorio Garcia.
63. "LN", 8-X-1932. Domicili: Sant Pau, 113. President: Pau Font Sardà.
64. La candidatura presentada a la ciutat de Barcelona fou la següent:
 Diego Ruiz
 Eduardo Sanjuán Albi (advocat i periodista)
 Mariano Serra Crespo (periodista)
 Antonio Ortega Farreró (empleat)
 Modesto Martínez Casanovas (paleta)
 Alvaro Salvat Alberich (empleat)
 Marcelo Argila Pazzaglia (empleat)
 José Moreno Barracos (paleta)
 Manuel Martínez Cañizar (cerraller)
 Ana Maria Alà Flix
 Juan Cuscó Pujol (comerciant)
 Antonio Botifoll Font (industrial)
 José Guillamón Martínez (comissionista)
 José María Abad Castillo (comptable)
 Crispín Martínez López (mecànic d'aviació)
 Manuel Fernández Cabal (pintor)
 Pedro Figueras Blanch (ex-tinent d'alcalde)
 Tomàs de Antonio Grajales (viatjant)
 Manuel Morlius (metge)
 Les oficines electorals anunciades foren: Centre EIF d. III (Carretera Vella de Sarrià, 25), d. V (Wifredo, 11), Centre Federal d. V (S. Antonio Abad, 15), d. VII (Creu Coberta, 119), Ateneu EIF d. VII (Vallespir, 94), Centre Federal d. VIII (Astúries, 33) i d. IX (Còrsega, 523). És a dir, tres entitats del sector minoritari d'EIF, el Centre de la CRDF de Sant Antoni Abad i dues sense referències anteriors. ("LV", 11-XI-1932).
65. RAGCB exp. 16.079.
66. Art. 1 dels Estatuts del "Partit d'Extrema Esquerra de Catalunya" (24-XII-1932). Cf. la no inclusió de l'adjectiu "legals" aplicat als mitjans i l'absència del mot "federal" no sols en el nom del partit, sinó també en l'article primer. El domicili era a l'Avinguda 14 d'Abril, 237, pral. i després a Francesc Layret, 112 (domicili del Casal Català d'EIF del districte II).
67. L'Extrema Esquerra Republicana tenia el seu local al bar Gardo de Ferlandina, 67 ("LN", 17-III-1933). El seu comitè executiu quedà integrat per: Angel Samblancat (secretari general), Raimon Samsó (secretari d'actes), Pere Quiles (secretari d'hisenda), Josep Guillamón (secretari de relacions), Carme López (secretari de cultura), Manuel F. Cabal (secretari de propaganda), Jaume Pallarés (secretari de premsa). ("LN", 21-III-1933). "LN", 28-III-1933 donava compte de la reforma dels Estatuts i la seva presentació al Govern Civil. Referències de data posterior parlen del Centre Avantguarda d'Extrema Esquerra Republicana, amb la mateixa denominació que un grup constituït el 1932, igualment liderat per Samblancat ("LN", 6-IV-1932). El domicili més tard serà també un local social del Partit Federal Ibèric.
68. "LN", 20-XII-1932 i "ED", 31-XII-1932
69. "LN", 3-II-1933.

70. "LN", 23-II-1933 i 25-III-1933.
71. "LN", 8-IV-1933.
72. "LN", 26-IV-1933.
73. "LN", 30-IV-1933.
74. Telegrama a Pi y Arsuaga ("LN", 16-VI-1933). Les relacions amb els franchystes eren fatals ("LN", 18-I-1933 parla de la no assistència a l'homenatge dels màrtirs federals de Sarrià de 1874 "a fin de evitar un choque con otros elementos federales, organizadores del acto").
75. "LN", 24-II-1933. Junta Municipal: Jacint Borràs, president; Ramon Torró, vice-president; Miquel de Oliván, secretari; Josep España, vice-secretari; Francesc Mercadé, Leonci Mon, Lluís Muñoz, Llorenç Torredelot, vocals.
76. "LN", 28-V-1933. Junta Municipal: Enric Mir i Rosell, president; Maties Benages, vice-president; Manuel Redondo, secretari; Francesc Mercadé, vice-secretari; Leonci Mon, Josep España, Vicenç Gavilà, Ramon Díaz, Felip Muñoz, Jacint Alba i Jacint Bosch, vocals. El Consell Estatal quedà format per Gregorio García, president; August Coll i Trius, secretari; Miquel Solé, tresorer; Joaquim España, Jacint Borràs, Ramon Torró i Salvador Olivé, vocals.
77. "LN", 21-VI-1933.
78. "LV", 25-X-1933; "LN", 24-X-1933. Domicili: carrer Martí Vilanova. President: Josep Conesa.
79. "LN", 12-VII-1933. "LV", 21-X-1933. "LV", 25-X-1933. Domicili: Sants, 407. Constitució anunciada per "El Federal", núm. 3 (25-VIII-1933).
80. "LN", 21-X-1933; "LV", 25-X-1933; "LN", 28-XI-1933. Domicili: Carme, 95.
81. "El Federal. Periódico Republicano de Extrema Izquierda" sortí el 5 d'agost del 1933 ("LN", 30-VII-1933 i 9-VIII-1933), dirigit per Enric Mir i Rosell. La redacció era al carrer Sitges, 3. N'hem vist el núm. 3 corresponent al 25-VIII-1933.
82. "LN", 15-VIII-1933.
83. "El Presidente del Consejo Estatal dijo que el Partido de Extrema Izquierda Federal no irá a la lucha en las elecciones de diputados a Cortes, recomendando la abstención por no inspirar confianza ningún partido" ("LV", 25-X-1933).
84. "La Noche", 14-XI-1933. "Front d'Extremes Esquerres". Barcelona-ciutat: Francesc Macià Panicello (EIF); Àngel Samblancat Salanova (EER), advocat i periodista; August Coll Trius (EIF), cinematografia i empresari; Enric Mir Rosell (EIF), funcionari municipal; Eduard Sanjuán Albi (EER), advocat i periodista; Tomás de Antonio Grajales (CRDF), oficial de notaria; Ramona Llatsé Sancho (EIF), metgesa; Damià Molino Llufera, cinematografia; Domènec González de Villaumbrosia Parera (EIF), periodista; Antoni Ortega Farreró, funcionari municipal (EER); Jacint Borràs Sabadell (EIF) obrer; Miquel Solé Bisbal (EIF), xòfer taxista; Joaquim Claros Busquets, pèrit industrial; Gregorio García García (EIF), empleat; Félix Burgada Serra (EIF), dependent de comerç.
85. Malgrat les protestes d'haver obtingut més vots que els proclamats ("LN", 19-XI-1933, "ED", 30-XI-1933).
86. El Consell Estatal estava integrat per: President, August Coll i Trius; vice-president, Gregori Garcia; secretari, Marià L. Villagrasa; tresorer, Josep Conesa; vocals, Josep Ibáñez, Josep Torralba, Jacint Borràs ("LN", 15-XII-1933).

87. "LN", 9-XII-1933. Domicili: Carme, 40. En l'assemblea general constitució es formà la següent direcció: President, Enric Mir i Rosell; Francesc Macià Panicello, vice-president; Alfred Alcón, secretari.
88. "LN", 6-I-1934. Domicili: Baixa de Sant Pere, 80. President: Leonar.
89. "LN", 6-I-1934, 7-I-1934. Domicili: Menéndez Pelayo, 22.
90. "LN", 6-I-1934, 9-I-1934. Domicili: Salvadors, 18. President, Francesc Macià Panicello.
91. "LN", 9-I-1934. Avantvotació 18-XII-1933. Enric Mir Rosell, August Coll Trius, Francesc Macià Panicello, Jacint Borràs Sabadell, Emili Muñoz Cano, Eduard Leonart Gracia, Leonci Mon Hostench, Gregorio Garcia Garcia, Martín Zapatero Maymó, Tomás de Antonio Grajales, Joaquim Raimbart Boneta, Alfred Ibáñez Boscá, Ramon Torró Panadès, Alfred Alcón Roquet, Enric Peix Casanova, Joan Arteu Cascante, Ramona Llatsé Sancho, Josep Conesa Huertas, Salvador Solà Calvis, Alfred Alguacil Brugués, Josep Maria Alesandre, Marià Sardà Pallarols, Edeci Gatell Catalinas, Josep de Antonio Cárcer, Josep Montoya Gómez, Josep Manuel Ibáñez. Suplents: Esteve Carrió Garrido, Josep Bonada Bonada, Angel Giménez Martínez, Manuel Gracia Medina.
92. A la inauguració de l'Agrupació d'EIF del d. V, parlà Tomás de Antonio Grajales "quien en nombre y representación de la Confederación Republicana Democrática Federal dijo que dicho Partido siempre había coincidido en un todo con el de Extrema Izquierda Federal y prometió la más leal colaboración en la lucha electoral del domingo próximo" ("LN", 9-I-1934). D'altra banda una reunió de delegats de la CRDF acordà: "Ver con disgusto que los que hasta hoy se han llamado defensores del Partido Federal en esa ciudad hayan acordado recomendar se vote otra candidatura antes que a la única federal que se presenta", votar a EIF i "ratificar la unión y colaboración en la presente lucha electoral de esta Confederación con el Partido de EIF" ("LN", 12-I-1934).
93. "LN", 10-I-1934. Com a conclusió Coll i Trius, Alcón, Mir i Rosell, Muñoz, com a presidents i secretaris del Consell Estatal i de la Junta Municipal enviaren un telegrama al President del Consell de Ministres demanant una àmplia amnistia per als presos polítics d'esquerra i socials i protestant pel trasllat dels militars traï dors a prop de Gibraltar.
94. "ED", 11-I-1934.
95. "LN", 21-I-1934.
96. "LN", 6-II-1934.
97. "LN", 4-II-1934.
98. "LN", 6-II-1934.
99. A ella "acudieron representantes del Centro de Extrema Izquierda Federal de la Barceloneta, Centro del distrito IV (Baixa de Sant Pere, 80), Ateneo de Extrema Izquierda Federal de Barcelona (Carme, 50), Centro del distrito VIII, Centro del distrito IX y Centro del Fuerte Pío". El Directori estava format per: Aureli Coloma, Joaquim Raubert Boneta, Josep Maria Boix, Enric Mir i Rosell, Eduard Leonar, Ferran Giner, Josep Sanz i Josep Maria Alesandre ("LN", 11-II-1934).
100. "LN", 11-II-1934.
101. "LN", 13-II-1934.
102. "LN", 9-XII-1934.
103. "LN", 23-II-1934.
104. "LN", 11-III-1934. Els altres càrrecs eren: Joaquim Raubert, secretari; Serafín C. García, vice-secretari;

Alfredo Alguacil, tresorer; Martín Zapatero Maymó, comptador; Francisco Macià Panicello, Luís Pujadas, Francisco Querol, Joaquín Canellas, Antonio Galcerán; Antonio Galeras, vocals. Comitè executiu: Fernando Giner Pitarch, Miguel Sanz Larriba, Eduardo Leonar Gracia, Miguel Adelantado Vives. Junta Municipal de Barcelona: Emilio Muñoz, president; Josep Maria Boix Foix, secretari. El Consell Estatal quedà domiciliat a Baixada Sant Miquel, 5.

105. "LN", 27-IV-1934.
106. "LN", 16-V-1934 i "LN", 21-VI-1934.
107. RAGCB exp. 15.905. Domicili: Sardenya, 367. "LN", 20-V-1934; 24-V-1934; 29-V-1934. Domicili: Travessera, 347.
108. "LN", 8-XII-1934.
109. "LN", 23-XII-1934 i 9-I-1935.
110. El Consell Directiu era integrat per: Antonio Botifoll i Font, president; Jaume Llimiñana, vice-president; Ramon Méndez, secretari; i Francesc Cañadas i Josep Ramallets, vocals ("LN", 7-VIII-1934). El Bloc establí la seva secretaria a la Plaça Catalunya, 3 i comença de preparar un congrés per al mes d'octubre ("LN", 20-IX-1934), al temps que s'anunciava l'aparició d'un òrgan de premsa "La Tribuna", dirigit per Antoni Botifoll i amb Jordi Riera Escoda com a redactor en cap ("LN", 5-X-1934). No tenim cap referència sobre si arribà a publicar-se.
111. El primer acte públic de què tenim referència fou la conferència d'Antoni Botifoll el 6-IX-1934 sobre "Rabassaires i feudals a Catalunya". A l'acabament s'interpretaren tres himnes: l'Himne de Riego, els Segadors i La Internacional ("LN", 5 i 9-IX-1934).
112. El Consell Directiu Nacional estava format per Antoni Botifoll, president; Francesc Macià Panicello, vice-president; Antoni Sanchís Espinosa, secretari; Ferran Duran Miralles, vice-secretari; Jordi Papires Oliva, comptador; Miquel Gall, tresorer; Ramon Royo Sans, vocal. El Consell Directiu de Catalunya era presidit per F. Macià Panicello ("La Noche", 20-XI-1934 i "LN", 21-XI-1934).
113. "La Noche", 26-XI-1934, "LN", 27-XI-1934.
114. "Conviene hacer constar que individualmente acogemos con la máxima simpatía toda idea de unión, alianza, fusión o bloque reconociendo que así podríamos realizar en estos momentos la mejor obra en favor de la República y de España; en el bien entendido que a dicho efecto, no creemos de momento indispensable prescindir ni renunciar a nuestra personalidad como colectividad política. Es por tanto inexacto que exista ni pueda existir el acuerdo "unánime" motivo de esta aclaración, sin cumplir los trámites antes apuntados. Gregorio García, José María Ibáñez, José Torralba y José Conesa" ("LN", 29-XI-1934).
115. "LN", 6-I-1935.
116. La secretaria es trasllada a la Plaça del Teatre, 1 i 3, pral. ("LN", 12-I-1935), on poc temps després constituïria una filial anomenada "secretariado general", presidida per Josep Arquer ("LN", 24-II-1935).
117. "LN", 9-III-1935.
118. "LN", 26-V-1935.
119. "LN", 23-VI-1935.
120. "LN", 14-VI-1936. Era presidit per Félix Burgada i el secretari era Josep Torralba.
121. "LN", 3-VII-1935.

122. RAGCB exp. 15.905.
123. "LN", 29-XII-1934. Entre els acords hi havia la creació d'una comissió redactora d'un manifest-programa i la creació d'un òrgan d'opinió "República Federal". El nou partit fou legalitzat el 28 de gener de 1935 com una continuació de l'antic Partit d'Extrema Izquierda Federal amb el mateix exp. 15092 del RAGCB. El domicili era a Ronda Universitat, 1.
124. *¡Republicanos federales!* "República Federal (Portavoz del Partido Federal Ibérico)", núm. 1 (10-II-1935).
125. N'hem vist el núm. 1 (10-II-1935). El Director era Ramón Díaz, secretari del Comitè Municipal que serà expulsat del Partit el febrer del 1936 ("LN", 19-II-1936).
126. "LN", 22-II-1935.
127. "LN", 9-III-1935.
128. "LN", 10-IV-1935.
129. "LN", 9-XI-1935.
130. "LN", 25-IV-1935.
131. "LN", 6-XII-1935. Domicili: Campoamor, 71.
132. "LN", 10-XII-1935. Es tracta d'un partit "que va estrictamente a la defensa del derecho de toda clase trabajadora" (art. 1 Estatuts de 21-XI-1935). Domicili: Reig i Bonet, 10. President: Alfons Mier Viñals (RAGCB exp. 17.378).
133. "LN", 30-X-1935.
134. En el local del Secretariat, Ronda Universitat, 1. ("LN", 21-XI-1935).
135. Domicili: Baixa de Sant Pere, 80. "LN", 22-I-1936.
136. "LN" 13-VII-1935.
137. RAGCB exp. 16.842.
138. "LN", 24-I-1936.
139. A l'anunci d'una conferència de Lorenzo Escudero del dia següent ja s'afegeix al nom de PFI "del Front Únic Federal".
140. Joan Juvé: *Asamblea federal*. "Fructidor" (Vilafranca del Penedès), 13-VI-1936. La posició dels federals de Vilafranca fou contrària a la separació del partit (*Els federals*. "Fructidor", 6-VI-1936). Cf. també *¡No arrieis la bandera, federales!* "ED", 21-VI-1936.
141. "LN", 21-VI-1936.
142. "ED", 23-VI-1936.
143. "ED", 21-VI-1936.
144. "ED", 23-VI-1936.
145. "ED", 25-VI-1936.

146. Francesc Bonamusa: *L'administració de justícia a Catalunya (setembre-desembre 1936)*. "Recerques", 4 (1974), 191-222.
147. *Nota del Partit Federal Ibèric*. "Fructidor", 19-XII-1936.
148. RAGCB exp. 17.679. Reuneix el Centre Republicà Federal de Badalona, el Círcol Republicà Democràtic Federal de Sabadell (Creu Alta), el Círcol Republicà Democràtic Federal de L'Hospitalet del Llobregat, el Centre Republicà Federal Català de Manresa, l'Ateneo Obrero Federal del Pla de Besós, la Fraternitat Republicana Federal de Terrassa, el Centre Republicà Democràtic Federal de Gramanet del Besós i el Centre Federal Ibèric de Tiana (RAGCB, exp. 17.624. La Junta, elegida el 26-XII-1936, tenia com a president Carles Llaudet i Balaguer. Hi havia 13 socis presents). S'adheriren també a aquesta organització el Centre Republicà Federal de Vilafranca del Penedès, l'Ateneo Republicà Pi i Margall de l'Hospitalet del Llobregat, el Círcol Republicà Democràtic Federal de Perpetua de la Moguda i el Partit Federal Ibèric de Ripoll (Sant Llorenç Savall).
149. Els delegats de Catalunya foren: Belén de Sárraga, Giménez, Macià, Millet, Garriga i Ferrer. *De València. Assemblea Nacional del Partit Federal*. "Fructidor", 26-II-1938.
150. L'acta de l'Assemblea d'unificació en RAGCB exp. 17.732. El Partido Republicano Federal español fou inscrit amb domicili a Barcelona (Ronda Universitat, 1).